

Les Guilleries: Museu i Escola de la Natura

MIQUEL GIL I BONANCIÀ

El Museu Guilleries, que es troba a Sant Hilari Sacalm, és com una mena de centre de recepció-informació, per a aquells que volen conèixer l'autenticitat d'una comarca a través de la flora i de la fauna, que li aporten vida entorn de la qual s'han desenvolupat altres activitats humanes.

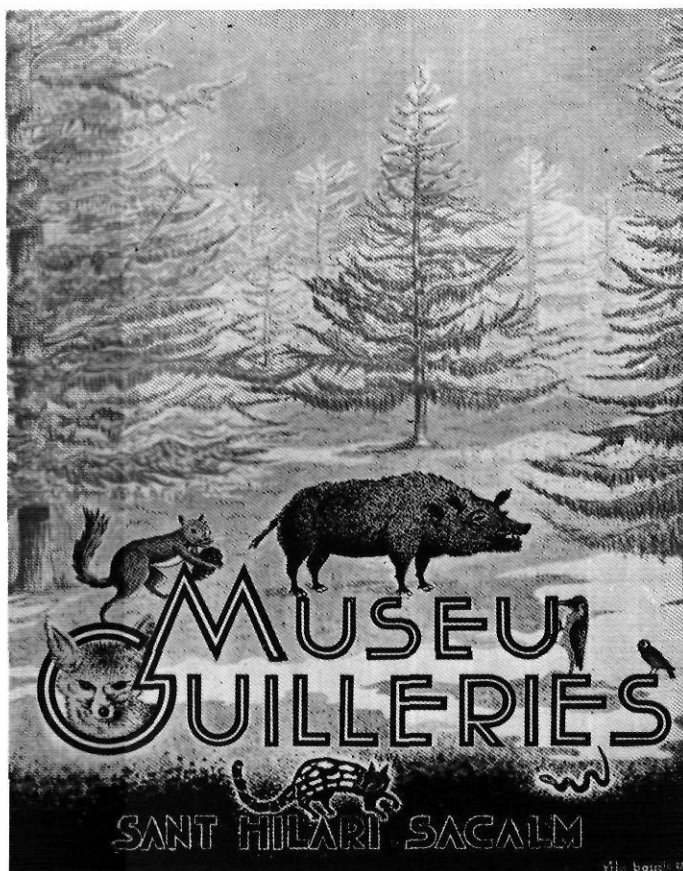
La natura influeix plenament sobre l'home, en tant que aquest es veu obligat a adaptar-s'hi, superant les dificultats i aprofitant per a la pròpia subsistència i desenvolupament el que li ofereix.

Si per tal de situar millor l'interès o tancer en la importància, motivació o arrels d'un Museu, per exemple d'arqueologia, es donen detalls dels pobladors, estils arquitectònics i esdeveniments històrics del procés que motivà les construccions les restes de les quals es mostren, ara, davant d'aquest, es tracta també de la deguda ambientació de la procedència.

En el cas del Museu Guilleries cal doncs, en primer lloc, fer una petita descripció d'aquest indret peculiar per la geografia, geologia i climatologia que acull una flora i fauna molt característiques. La importància de les Guilleries és consi-

derable, fins i tot en la política econòmica posada de manifest pel fet que esdevingué comarca pròpia, quan la Generalitat, en la divisió territorial feta l'any 1933, va separar-la de la de la Selva per crear amb el nom de Guilleries aquesta natural que reunia Sant Hilari Sacalm, com a capital, i Osor i Susqueda.

Acollidora i abrupta a la vegada, no és estrany que en el s. XI ja hi hagués el castell de Solterra, i també a prop, el de Montsoliu, tots dos fortament lligats amb la història de Catalunya. Però a la vegada, el fet que el terreny fos esquerp permeté que acollís tant braus patriotes durant la guerra de la Independència,

Cartell anunciador del Museu Guillerries.

i com gent real amb comportament novel·lesc i aventurer, com en Joan de Serrallonga i d'altres, amb fets que tenen el regust de llegendes, ja que la fragositat del lloc era el marc ideal per ajudar a la composició.

Planes històriques reals escrigué Josep Moragues, el patriota nascut l'any 1669 a Sant Hilari Sacalm, que a la plana de Vic ajuntà els primers grups per a lluitar contra Felip V i que donà la vida per Catalunya. Aviat, a la plaça de la vila, que porta el nom de Josep Moragues, s'aixecarà a aquest patriota un monument que actualment està realitzant l'escultor Domènec Fita.

Quant a la descripció, fins i tot botànica i geològica de les Guillerries, potser assenyalem la que es dóna en el fullet que va editar el mateix Museu:

"Les Guillerries", diu, "es troben a l'extrem nord-est de la Serralada Pre-litoral Catalana. Formen un massís muntanyós que arriba als 1.204 metres a Sant Miquel de Solterra o de les Formigues, la cota més alta, encara que en general oscil·len entre els 800 i els 1.000.

"Al nord, es troben travessades pel riu Ter, amb els embassaments de Sau i Susqueda, i administrati-

vament està repartida entre les comarques de la Selva i Osona.

"Geològicament es pot considerar continuació del massís del Montseny (ambdós separats per una falla, per on baixa la riera d'Arbúcies). Granits i roques metamòrfiques foren aixecats conjuntament a mitjans Terciari i, més tard, fruit de l'erosió, varen donar un relleu suau amb "calmes".

"Les Guillerries estan rodejades de les planes de la Selva, Vic, empordanesa i la fossa olotina. La barriera muntanyosa que formen el Montseny, les Guillerries i el Collsacabra en direcció NW-SE detura els vents humits que provenen de la costa i origina un clima molt plujós (subpirinenc). Aquesta alta pluviometria altera els granits i forma els terres de sauló o gressa i sòls àcids i silícics. Per altra banda, dóna lloc a una vegetació exuberant, amb una elevada densitat forestal".

El fet que Sant Hilari Sacalm sigui una de les poblacions de l'interior més conegudes i visitades, no sols per gent de pas sinó per persones que hi romanen llargues temporades per estiuemar i prendre les aigües, fa que a la vegada s'interessin per les excursions, i que trobin en el Museu una mena d'avanç,

tant de la flora com de la fauna. I no parlem ara de les aigües, que, per si soles, donarien peu a més de cent articles, si en volguéssim dedicar un a cada una de les fonts que hi ha, més d'un centenar, totes elles amb virtuts medicinals; hi acut gent de tot arreu, i se n'envia a pertot, amb la qual cosa elles ajuden més a popularitzar la població que qualsevol altra activitat, ja que a part dels mitjans informatius, la seva presència dins d'ampolles damunt les millors taules de menjar donen fe de la seva procedència.

La influència, popularitat i renom de les deus de la població suscitarren que, en la provisionalitat dels noms del període entre els anys 1936-1939, la vila fos anomenada les Fonts de Sacalm.

El començament

Com tants d'altres, el Museu Guillerries nasqué d'una donació a la població d'un amant de recollir coses i dades; en aquest cas fou el senyor Salvador Bosch Cornellà el qual havia acollit a casa seva una important col·lecció que ja ensenyava a aquells que ho volien.

Comprent-ne les limitacions, volgué que fos de la població i en féu donació a l'Ajuntament —llavors l'alcalde era el senyor Gabriel Miralpeix—, i es feren unes obres a l'edifici de la Vila.

Fou nomenat Director el mateix senyor Bosch i es creà una Comissió encarregada de portar a cap els treballs que fossin necessaris.

A les primeres eleccions democràtiques municipals sortí elegit batlle el senyor Xavier Rosell Terris, que continua ocupant el lloc. Tot seguit va plantejar la conveniència del trasllat del Museu a la primera planta, ja que el lloc on es trobava no oferia condicions, a causa tant de la humitat com de l'espai, que no permetia una col·locació adient de les peces, i per tant no es podien veure bé.

La Diputació de Girona, que ja havia subvencionat les obres anteriors, ajudà també en aquesta nova instal·lació. A la segona etapa, també es comptà amb l'ajuda de la Generalitat per poder ampliar el Museu amb una segona galeria.

Tot i ser dins de l'edifici de l'Ajuntament, resta totalment independent, ja que a l'esquerra queda l'escala que puja fins a les oficines,

mentre que a la dreta, amb el nom ben visible a sobre la porta, hi ha el Museu.

D'entrada, amb un espai petit com una avantsala, ens queda a la dreta un vell cartell del Museu, i davant per davant, unes "Normes per circular pel Museu", que diuen: "Les espècies marcades en vermell estan protegides segons consta en el Reial Decret 3181/1980, de 30 de desembre (B.O.E. de 6 de març de 1981)".

Allà mateix hi ha un plafó, gros, amb lletres de fàcil lectura, i que situa plenament el visitant no tan sols en el contingut del Museu, sinó en el seu procés. Diu així:

"Museu Guilleries"

"El Museu Guilleries és fruit de la iniciativa de Salvador Bosch, hiliarenc entusiasta de la Natura, que allotjà les primeres espècies de fauna i flora en un edifici particular situat al carrer Montsolís d'aquesta vila. El 24 de juny de 1956, amb la col·laboració de Joan Vernedas i Josep Mª Vila, s'obre al públic i s'edita un petit fullet amb peculiaritats de les Guilleries i una relació nominal de les espècies exposades.

"El 24 de juny de 1977, Salvador Bosch lliura oficialment el Museu al

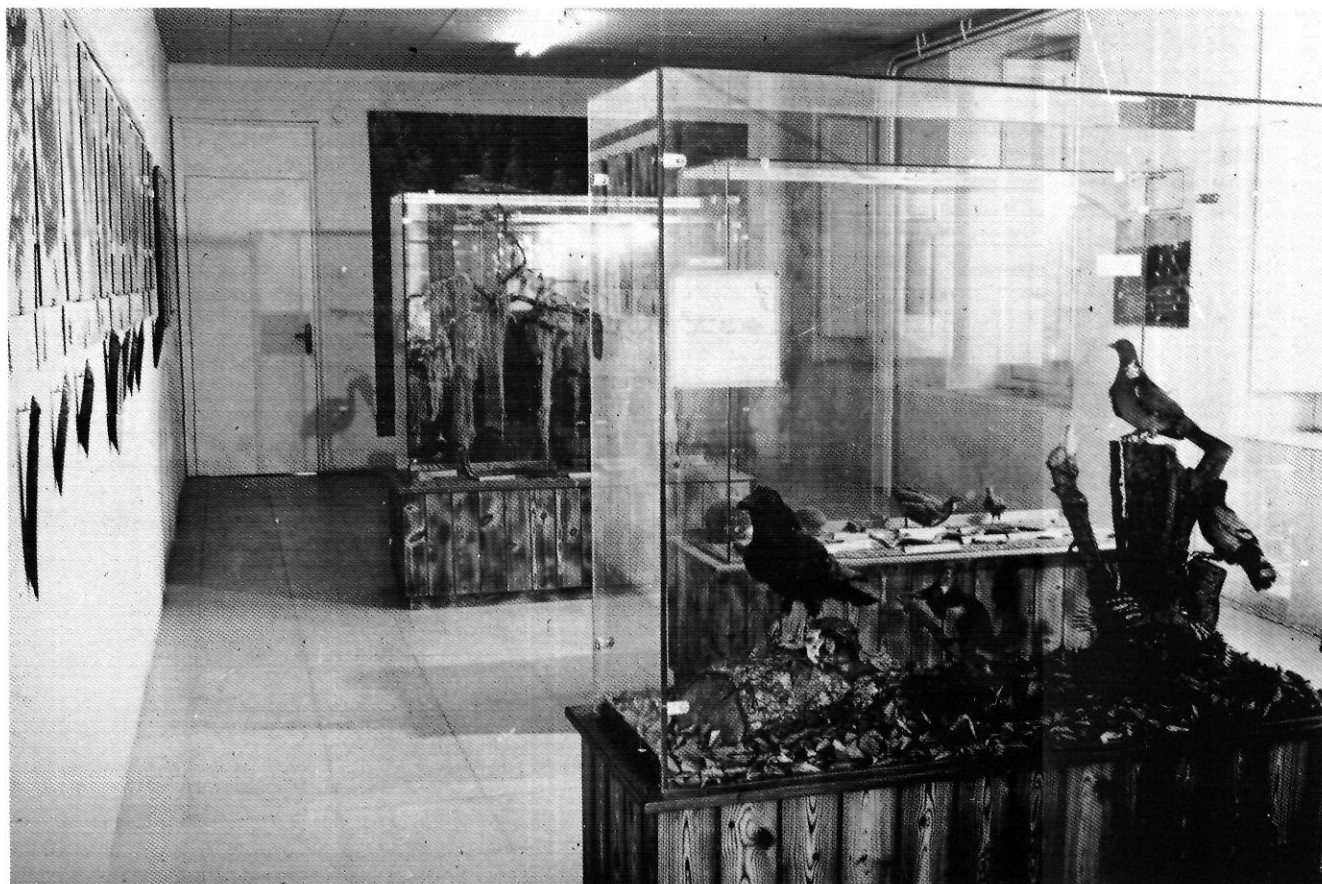
Municipi a través de l'Ajuntament, i es trasllada a la planta baixa de la Casa de la Vila. El fet de disposar d'unes dependències més espaioses ha propiciat que s'augmentessin considerablement el nombre d'espècies.

"El 1983 es creà formalment un Patronat que té cura de promoure el Museu a tots nivells.

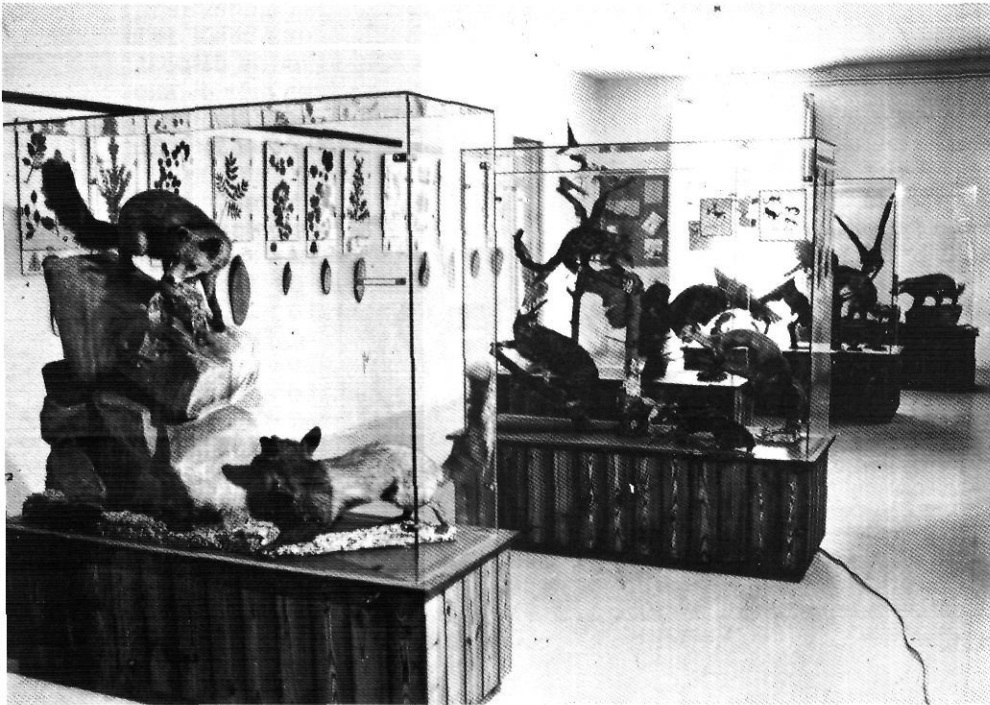
"El 1984, l'equip de "l'Escola de la Natura de les Guilleries", integrat per Anna Agulló, Pep Badia, Vadó Bosch, Carme Capdevila i Teresa Saló, amb la col·laboració del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona, reordenen les espècies i n'amplien la informació per mitjà de fitxes de consulta, dades globals de la vegetació, diversos muntatges visuals i edició d'un fullet didàctic per tal d'aportar una visió pedagògica a la visita del Museu".

"Escola de la Natura"

La integració de l'Escola de la Natura de les Guilleries ha estat

Vista general d'una de les dependències del Museu de Sant Hilari Sacalm.

Les sales també exhibeixen un ampli repertori de gràfics reproduint la flora de les Guilleries.

— bec prim, semblant a unes pinces i de longituds diferents.
Ex. picot verd, cucut, rupit.

Cuereta

Mallerenga

FRUGÍVORS

S'alimenten principalment de fruits.

— bec molt variat i sovint no indica immediatament la preferència alimentícia de l'au.

Tudó

RAPINYAIRES

Aus caçadores.

Ales amples i profundament escotades, extrems posteriors aguts que els hi dona una gran mobilitat en el vol i els permet planejar.

— potes fortes i urpes llargues i curvades.

— bec fort, ample i curvat, el superior més gran.

molt important per ambdues parts, ja que l'escola disposa d'un museu base per als estudis, i a la vegada procura tant la seva ampliació, com la catalogació i distribució.

Es fa referència a la vegetació, assenyalant o classificant la que es troba a les parts baixes, com l'alzinar litoral amb roure cerrioide i sureda (600-700 m.) i per sobre, l'alzinar muntanyenc a solell.

A les parts més altes i obagues hi ha les rouredes humides i les fagedes, alterades en molts llocs per la transformació en perxadades de castanyers.

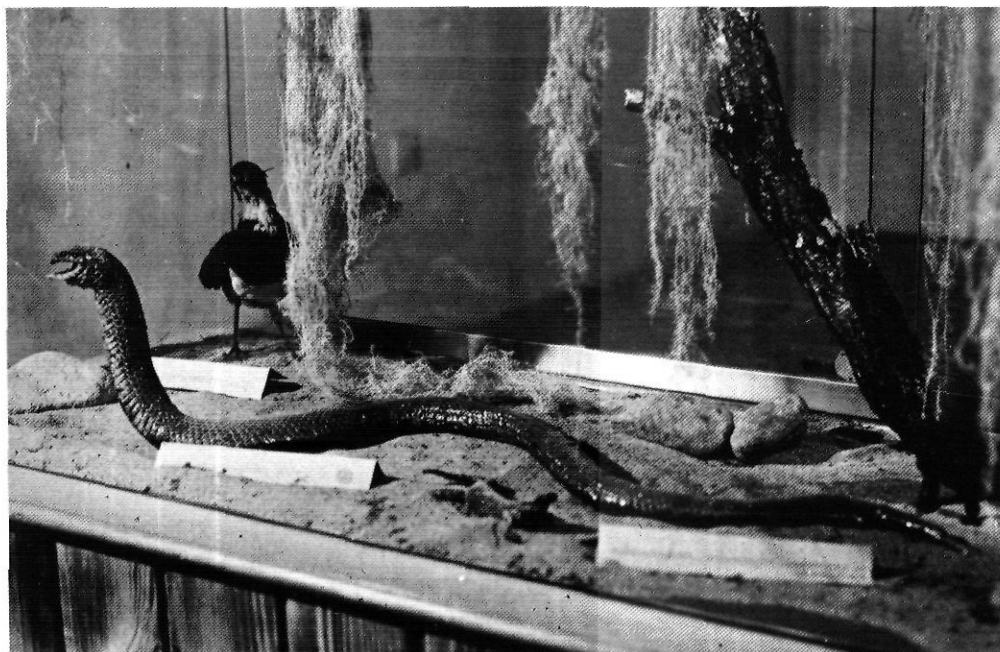
Així mateix, queda exposat que a les vores de les rieres, rierols i fonts, s'hi localitza el bosc de ribera, amb verns, oms, gatells, pollancre i avellaners.

Les espècies d'arbres presentades al Museu es troben repartides entre les dues sales, d'acord amb el seu origen. En una, les espècies naturals, autòctones, i en l'altra les catalogades d'artificials. Artificials per a la contrada, referint-se a les que l'home hi ha plantat i que procedeixen d'altres indrets. I encara més en ajuda al visitant: les anomenades autòctones estan agrupades

Un superb exemplar de porc senglar, omnívor força comú a les Guilleries.

Reproducció d'una pàgina del catàleg-guia editat didàcticament per a facilitar la visita del Museu.

Exemplar de rèptil.

segons l'orientació dels vessants de les muntanyes, és a dir, segons si es troben a solell o obac, mentre que les "artificials" o d'importació, ho són segons el profit que se'n treu, per explotació forestal o bé per arbres fruiters, d'ombra o decoració.

Es recorda així mateix la importància dels conreus, amb el cultiu de patates, blat de moro, userda, naps, cols i d'altres verdures, i també el paper ecològic i econòmic dels fruiters, entre els quals hi ha pomeres, cirerers, pruners, nogueres i d'altres. D'altra banda es fa palès que són molts els indrets en

els quals comencen a estendre's les plantacions coníferes exòtiques per a l'explotació forestal.

La fauna

Una vegada llegides les instruccions i el plafó, ens queda a l'esquerra la primera sala, amb una excel·lent il·luminació, tant directa com artificial, en les hores en què es fa necessària. És un detall que assenyalem perquè el creiem molt positiu i a voltes no se li dona prou importància.

A la dreta, quasi fregant per on

ens introduïm a la sala, sobre una peanya a manera de terreny escabrós, hi ha un porc senglar, molt gros, majestuós, talment com rei dels animals de la contrada.

Seguint pel centre, dins d'una gran vitrina, situades amb posicions que podríem anomenar clàssiques i espaiades per tal que la contemplació es pugui fer sense dificultats de cap mena, hi ha guilles, un gat mesquer molt gros, una geneta, una gorià blanca, un turó, una fura i una serp. Cada peça amb la seva fitxa corresponent situada a la part exterior de la vitrina, amb el nom de cada una, en català, castellà i llatí. També hi ha una fitxa per a la resta d'espècies que hi ha al Museu.

Un xic més enllà, una altra vitrina amb una òliba, un gamarús, un duc i mussols.

A la tercera hi ha un botxí, dos aligots comuns, un astor, un esparver vulgar, un xoriguer, una mostela i tres escurçons.

En una darrera vitrina d'aquesta primera sala podem veure-hi tres toixons. En una paret, sol, un gavià argentat amb les ales desplegades.

Si bé a les parets d'aquesta primera sala hi ha part important de la flora, la deixarem per després fer-la conjuntament, i ara seguirem amb la fauna, per, ja dins la segona sala, veure que la primera vitrina conté un passarell comú, un pit-roig, un estornell negre, una tórtora, una griva, un pinsà mec, un cucut reial, un durbec, una mallerenga, un rosinyol, un verdum, un bitxac comú,

Depredador en acció.

una cogulla vulgar, un pardal comú, un gaig, un colltort, i dos picots verds, un d'ells en el seu niu, i un tronc de faig.

A la propera vitrina, i a l'exterior hi ha un petit cartell que diu: "Al bosc", i a dins hi veiem un tudó, una xixella, un puput, un esquiol, un corb i un tord. També hi ha rètol a la vitrina següent que diu: "Als prats i conreus". Dins, una garsa, una musaranya, un dragó, una serp d'Esculapi, un ratolí casolà, una serp de vidre, un llangardaix, eriçons, un taup, una perdiu roja i una guatlla.

"Als llocs humits", assenyala el cartell de la vitrina següent, dins la qual hi ha una fredeluga, una salamàndria, un gripau, una becada, un becadell i una serp d'aigua. Per cert, que en veure aquesta i altres serps, recordem que ja al s. XVIII, moltes serps de la riera d'aquí eren capturades per a vendre-les als apotecaris.

La vitrina que segueix porta com a distintiu "Vora l'aigua". Hi podem veure una llúdriga, una merla d'aigua, un blauet i dos bernats pescaires, un d'ells jove.

Després hi ha les espècies "Vora l'aigua", en una altra vitrina en la qual hi ha una parella d'ànecs coll verds, una polla d'aigua, un martinet menut, un bec de serra mitjà, un territ, un cabusset, un rascló i un corb marí.

La flora

Es mostra a les parets, amb dos aspectes, el primer amb una rodalla del tronc del corresponent arbre o espècie i a sobre, emmarcat tots amb les mateixes mides, les fulles i branques petites corresponents. Com amb els animals, hi figura així mateix el nom en català, castellà i llatí.

La representació queda encapçalada per tres avets, el del Montseny, el roig i l'americà, aladern gatoll, alzina surera, arboç, arç blanc i arç negre, auró blanc, avellaner, bedoll, blada, boix, bruc, castanyer, faig, freixe de fulla gran, fals xiprer, gatell, ginebró, ginestell, grèvol, moixera, oms, pi de l'Himalaia, pi pinya, pi roig, pinastre-pi marítim, pollancre, salze, sauc, teix, tiler, trèmol, vern, xiprer, pinassa, cedre de l'Himalaia, avet Douglas, pinsap, noguera, olivera, cirerer, pruner, presseguer, eucaliptus, castanyer d'Índies, acàcia i plataner.

També a la segona sala, complementant els arbres, hi ha unes fotografies molt grans de paratges

Els talps són insectívors.

Vitrina amb diversos exemplars de mamífers rosegadors.

de les Guillerries, amb unes inscripcions que diuen: "Cases de pagès i camps de conreu", "Vora Riera" i "Al pantà"—sobre les quals, superposades amb siluetes totalment blanques, perquè siguin ben visibles, hi ha els animals i aus característics de la zona i en el seu lloc més adient.

Continuïtat

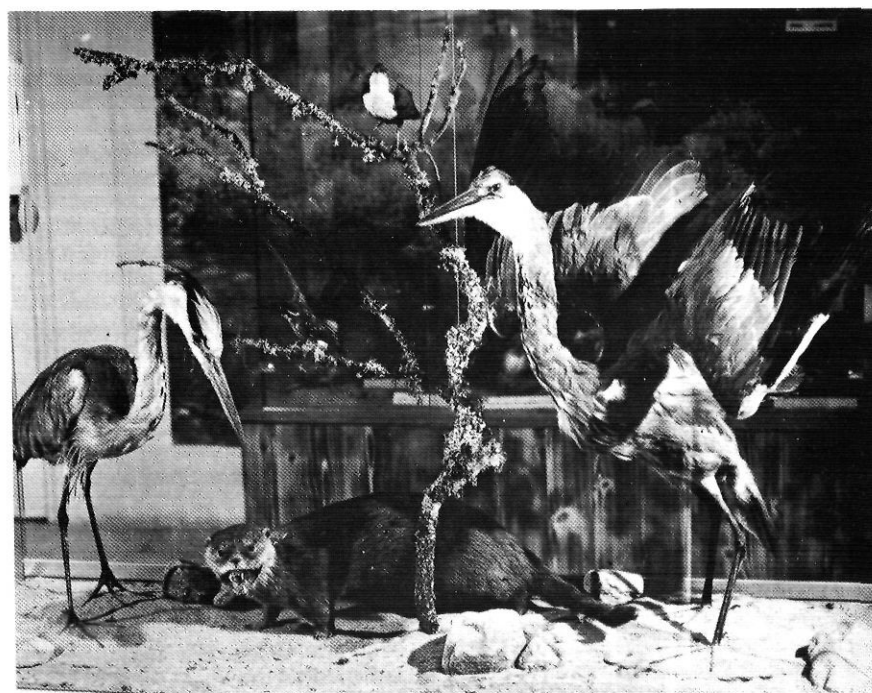
Constantment s'està ampliant tant en l'aspecte de la flora com de la fauna, fruit de les recerques i

investigacions d'aquells lligats plenament a ell, i també d'hilariencs o forasters que en descobrir la possibilitat d'una millora, li aporten. Aquesta comprensió i fins entusiasme quant a espècies, hi és així mateix amb allò que fa referència a la millora de detalls de les instal·lacions, que per cert són molt acollidores en tots els sentits, pensant també en la possibilitat que un dia pugui tenir espai més gran en edifici propi. La base per aconseguir-ho ja hi és, en el contingut del mateix Museu.

L'entrada és de franc, i a més de

Aus rapinyaires.

Dos becadells, aus aquàtiques.

ser utilitzada per l'“Escola de la Natura de les Guilleries” com a aula pràctica són molts els col·legis de diferents punts, arribats de lluny en excursió, que porten programada una visita al Museu. Per altra banda, estiuejants o passants per la població, entre ells les excursions de jubilats s'interessen per veure aquest Museu, ja que, a més dels aspectes tècnics per als estudiosos, hi ha la contemplació d'una fauna que avui ja va desapareixent de la visió directa, motiu pel qual algunes ja són espècies protegides.

Plenament vinculats amb la tas-

ca de divulgació de la flora i fauna, al Museu s'hi fan conferències, i una vegada a l'any, a la tardor, una interessant exposició de bolets, amb la indicació de totes les característiques de cada un d'ells.

Final

Amb tota la raó d'aquest món, fins ara, els hilarrencs s'han queixat de l'aïllament en què es troben a causa del mal estat de les comunicacions, carreteres estretes, amb moltes corbes i amb un pis dolent,

la qual cosa suposa un fre i unes dificultats per a superar la distància. Ara, acabem de fer el camí per tal d'arrodonir les dades del Museu Guilleries, i hem passat per Arbúcies, i si bé els entrebancs han estat molts, eren deguts aquesta vegada al gran nombre d'homes i màquines, treballant per l'aixamplament i adequació de la carretera, cosa important, necessària per a Sant Hilari Sacalm, centre industrial de les aigües i estiueig.

Diem que hem passat per Arbúcies, atès que per anar a Sant Hilari, a més dels camins que podríem dir-ne oficials, n'hi ha procedents de diferents indrets, que així mateix coneixem perquè tots són atractius, com des d'Osor o Santa Coloma de Farners passant pel Sobirà, i d'altres, si bé tots ells suposen que en arribar als contraforts de la vila, sigui per on sigui, sorprèn la gran massa forestal de les més variades espècies, que li donen un encant atraient.

Les característiques de les Guilleries es troben ben compendia- des en aquest Museu, amb els aspectes de la flora i la fauna, tan important, i que suposa una realitat i una esperança per als aspectes tècnics d'uns, la voluntat d'altres i l'entusiasme de tots, amb les moltes possibilitats que hi aporta la natura.

Miquel Gil és periodista.